

Список використаної літератури

1. Бідність в Україні: від стратегії до реальності: Електронний ресурс // Профспілкові ВІСТІ: газета Федерації Профспілок України: веб-сайт. – 2018. – Режим доступу: <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-3875.html>.
2. Дубич К.В. Сучасні світові тенденції та українські реалії молодіжного безробіття / К.В. Дубич // Вісн. НАДУ при Президентові України. – 2017. – № 3. – С. 87-94. – (Серія «Державне управління»).
3. Європейська соціальна хартія : Хартія Ради Європи від 3 трав. 1996 р. № ETS № 163 // Офіц. вісн. України. – 2006. – 18 лист. (№ 40). – С. 37. – Ст. 2660.
4. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2016 р. № 161-р. // Офіц. вісн. України: офіц. період. видан. – 2016. – 29 бер. (№ 23). – С. 189. – Ст. 923.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством ... : Угода від 27 чер. 2014 р. // Офіц. вісн. України. – 2014. – 26 вер. (№ 75). – Т. 1. – С. 83. – Ст. 2125.
6. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Національна доповідь. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 175 с.

Єнін Максим Наїмович

Доцент кафедри соціології

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

кандидат соціологічних наук, доцент

Заєць Ольга Юрївна

Студентка 5 курсу кафедри соціології

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ (ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ)

Станом на 31 січня 2022 року кількість українських біженців, зареєстрованих для тимчасового захисту у Європі, склала 4 млн 823, 33 тис. осіб. Найбільша їх частка у Польщі – приблизно 1,5 млн осіб. Переважно це діти, жінки та молодь [1]. Мільйонні потоки біженців з України з початком російсько-української війни актуалізували питання вивчення соціальних потреб та проблем адаптації вимушених мігрантів в приймаючих суспільствах, ролей, особливостей та ефективності діяльності ключових агентів по роботі з даною категорією населення. Ця тема не є достатньо вивченою як в теоретичному, так і в емпіричному аспектах. В соціальних науках відсутня єдина теорія адаптації та інтеграції мігрантів, дані поняття часто є змістовно розмитими, співіснують та використовуються як синоніми або ототожнюються з близькими концептами акультурації, асиміляції, інклюзії тощо в залежності від теоретичної традиції.

м. Одеса, 23 березня 2023 р.

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Трансформація українського суспільства в цифрову еру»

Наша спроба визначення поняття «адаптація» та близького до нього поняття «інтеграція» базується на соціокультурному та ресурсному підходах. В рамках соціокультурного підходу адаптацією вважається подолання психологічного шоку (стресу) від зміни звичного культурного оточення, пристосування до нових умов життя та іншої культури. Інтеграція тлумачиться як зближення ідентичностей мігрантів та мешканців нового суспільства, налагодження комунікації та утворення гармонійних культурних форм між ними. В рамках ресурсного – адаптація розглядається як пристосування до втрати значної частини ресурсів, які мали мігранти до переміщення, а також отримання доступу до ресурсів у новому місці перебування (житла, комунальної інфраструктури, ринку праці, дружніх, сімейних та інших соціальних зв'язків, медичного обслуговування, освітніх закладів, транспорту та комунікацій). Інтеграція – як налагодження спільного використання соціальних та економічних ресурсів з місцевими громадами без взаємних конфліктів [2, с. 58-60]. У випадку вимушених мігрантів з України за кордоном відмінності культури (мова, цінності, переконання, норми поведінки тощо) з приймаючим суспільством можуть бути суттєвими (на відміну від внутрішньо-переміщених осіб в самій Україні), тому, на нашу думку, у дослідницькій практиці, плануванні програм політичної та громадської роботи з адаптації та інтеграції даної категорії населення доцільним є синтез цих підходів.

Адаптацію мігрантів, відштовхуючись від даних підходів, на нашу думку, можна визначити як процес подолання психологічного стресу, пристосування до нової культури та умов життя в країні перебування, до втрати значної частини ресурсів, які вони мали до переміщення, а також отримання доступу до них у новому місці перебування. Інтеграція є ширшим поняттям, що одночасно з адаптацією означає включення у нове суспільство з можливостями реалізації особистісного потенціалу у роботі, освіті, громадської діяльності, налагодженні комунікації та знаходженні органічних форм культурного співіснування з місцевим населенням.

Рівень життя та психологічного благополуччя мігрантів – зона відповідальності обох культурних груп – як приймаючого суспільства, так і мігрантів, тому успішна адаптація та інтеграція може бути досягнута лише через взаємодію та співпрацю між ними, а також розробку ефективних програм підтримки місцевих організацій та органів влади. Факторами адаптації та інтеграції мігрантів є доступ до житла, ринку праці, освіти, охорони здоров'я, фінансової допомоги, можливостей брати участь у громадській діяльності, заходи приймаючої спільноти з протидії дискримінації мігрантів, позитивне ставлення приймаючого суспільства.

За даними соціологічного дослідження, проведеного в рамках діяльності Міждисциплінарної лабораторії досліджень війни в Україні, головними причинами, які вплинули на вибір Польщі як найбільш популярної країни у виборі міграції для українців є наявність родичів та друзів (44%), близькість культури та мови (42%), швидкий доступ з України (25%) та зручний шлях повернення додому (24%), не ускладнений перетин кордону (13%), допомога українцям в цій країні (20%), відчуття безпеки (15%), добре автомобільне та залізничне сполучення (9%) [3].

Особлива увага в роботі з українськими біженцями в Польщі приділяється дітям як її найбільш чисельній та вразливій категорії. Станом на 14 лютого 2023 року, за даними Системи освітньої інформації (SIO), в системі дошкільної освіти Польщі перебувало близько 43,8 тис. дітей з України. Близько 116,8 тис. українських учнів навчалися в середніх школах Польщі, 27,2 тис. осіб було зареєстровано в ліцеях, технікумах та професійних училищах [4]. Освітні інституції Польщі співпрацюють із ЮНІСЕФ для зарахування дітей українських біженців до польських шкіл. За допомогою фундації «Незламна Україна» на території Польщі створюються українські школи для дітей з можливостями продовжувати онлайн навчання за українською програмою. Також окрема увага приділяється задоволенню підвищеного попиту у сфері надання медичних послуг, зокрема ЮНІСЕФ постачає до Польщі додаткові безкоштовні вакцини для українських дітей, заохочуючи їхніх батьків до прискорення процесу щеплення [5].

Серед переміщених громадян України працездатного віку, які перебувають у Польщі, у серпні 2022 р. працевлаштованими було близько половини. Значну роль у їх підтримці відіграють чисельна українська діаспора та польська влада. Так, фундація «Zustricz» допомагає адаптуватись українським громадянам у Польщі через організацію безкоштовних курсів з вивчення польської мови, психологічних та юридичних консультацій [6]. Зокрема, у березні 2022 р. польський парламент ухвалив закон про допомогу українським громадянам, який надавав право переселенцям з України легально перебувати у Польщі протягом 18 місяців і мати доступ до її системи охорони здоров'я, освіти, соціальних послуг і ринку праці. Також владою було створено низку програм, які передбачали фінансування 85% вартості професійного навчання та допомагали шукачам роботи в комунікації з роботодавцями.

На даний момент у дослідницьких звітах відсутні окремо дані щодо потреб та проблем вимушених мігрантів з України у Польщі. За даними звіту, що були представлені за результатами онлайн-опитування міжнародної організації «FRA: the EU's Rights Agency»

переміщених осіб з України у 2022 р., можна скласти уявлення про їхні проблем, пов'язані із застосуванням інструменту тимчасового захисту в 10 країнах ЄС: Болгарії, Чехії, Естонії, Німеччині, Угорщині, Італії, Польщі, Румунії, Словаччині, Іспанії. Близько 14 685 респондентів поділилися (опитування тривало в період серпня-вересня 2022 р.) своїми поглядами щодо прибуття та поселення в ЄС.

Основними результатами опитування є наступні[7]:

- Більшість вважає, що вони отримали достатньо інформації про свої права та послуги, доступні їм відповідно до Директиви про тимчасовий захист. У той час як одна третина респондентів подала прохання про притулок у країні перебування, переважна більшість звернулася із проханням про тимчасовий захист.
- Кожен третій респондент висловив бажання повернутись в Україну, стільки ж хотіли б залишитись в країні перебування, чверть респондентів не визначились з цим питанням.
- На момент опитування 59% респондентів жили в приватних помешканнях. Більше половини з них платили за це частково або повністю. Для багатьох з них проживання є далеким від бажаного: респонденти відзначали незручності у зв'язку з необхідністю ділити кухню чи ванну з іншими людьми, відсутність можливості задовільнити потребу в усамітненні (privacy). Багато дорослих респондентів проживали в помешканні, де їх діти не мали доступу до окремої та зручної кімнати для навчання.
- Менше половини тих, хто навчався незадовго до переїзду з України, продовжили навчання в країні перебування. Основною причиною цього є мовний бар'єр. 59% дітей скористалися онлайн-освітою, яку надають школи в Україні.
- Лише 33% мають оплачувану роботу, третина жінок не працюють, тому що їм потрібно доглядати за дітьми або літніми/хворими родичами. Майже половина (48%) відзначили, що їх нова робота була нижчою за їх рівень освіти, а 30%, що їх експлуатували на роботі.
- Фінансові питання хвилюють половину респондентів віком від 16 років. Ці респонденти повідомляють, що їхні домогосподарства зіштовхуються з труднощами «зводити кінці з кінцями».
- Половина респондентів віком від 16 років стикалися з проблемами доступу до медичних послуг через труднощі зі знанням мови або через те, що не знали, куди або до кого звернутися. Кожен другий респондент заявив, що після прибуття в приймаючу країну часто або завжди відчуває пригніченість та депресію. Лише близько третини респондентів зверталися за медичною чи психологічною підтримкою після прибуття до ЄС. Приблизно чверть цієї групи не отримала підтримки, якої вони

м. Одеса, 23 березня 2023 р.

шукали. Близько половини дітей молодшого віку (12–15 років), які взяли участь в опитуванні, повідомили про проблеми зі сном і/або концентрацією уваги, втрату впевненості в собі або почуття вразливості.

Перспективою подальших досліджень, на нашу думку, є концептуалізація різноманітних вимірів соціальної адаптації та інтеграції вимушених мігрантів, операціоналізації даних понять на рівні емпірично видимих індикаторів, комплексна оцінка ефективності управлінських заходів з боку органів влади та громадських організацій. Наразі представлені дані досліджень в теоретичному та емпіричному ракурсах є фрагментарними.

Список використаної літератури

1. Operational data portal. (2023). Ukraine refugee situation. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
2. Тітар І. (2016). Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо-переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця. *Український Соціум*, 4 (59), 58-60.
3. Długosz, P., Kryvachuk, L., Izdebska-Długosz, D. (2022). Проблеми українських біженців у Польщі. *Interdyscyplinarne Laboratorium Studiów Wojennych w Ukrainie*.
4. Укрінформ. (2023). У школах і дитсадках Польщі навчаються майже 190 тисяч українських дітей-біженців. <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3675653-u-skolah-i-ditsadkah-polsi-navcautsa-majze-190-tisac-ukrainskih-ditejbizenciv.html>.
5. UNICEF. (2022). Rebuilding the lives of Ukrainian refugees in Poland. <https://www.unicef.org/stories/rebuilding-lives-of-ukrainian-refugees-in-poland>.
6. Vorozhko, T. (2022). How Displaced Ukrainians in Poland Find Work While Benefiting Its Economy. <https://www.voanews.com/a/how-displaced-ukrainians-in-poland-find-work-while-benefiting-its-economy/6771810.html>.
7. European Union Agency for Fundamental Rights. (2023). Fleeing Ukraine: Displaced people's experiences in the EU. <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/ukraine-survey#publication-tab-1>.